

Zadrozny, Krzysztof

Kajetan Wawrzyniec Baliński

Nasze Korzenie 5, 38-41

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kajetan Wawrzyniec Baliński

PRZEBIEG SŁUŻBY WOJSKOWEJ

Kajetan Wawrzyniec Baliński, wstępując 23 kwietnia 1807 roku do polskiego 1. Pułku Lekkokonnego Gwardii Cesarskiej pod dowództwem Wincentego Krasieńskiego jako szwoleżer 1 kompanii.¹ Podczas swej służby żołnierskiej wziął udział w kampanii hiszpańskiej (1808 r.), austriackiej (1809 r.) i rosyjskiej (w l. 1812-1814). Za zasługi został awansowany 7 czerwca 1807 do stopnia brygadiera, następnie 1 kwietnia 1808 roku na wachmistrza, 1 czerwca 1809 – na podporucznika, 4 maja 1811 – na porucznika i 2 września 1813 – na kapitana.² Odznaczono go Legią Honorową (14 IV 1813) i krzyżem oficerskim (27 II 1814).³ Podczas wyprawy moskiewskiej uchronił okolice Wilna przed grabieżą *oczyszczając je z rabujących maruderów*⁴.

Po upadku Napoleona w roku 1814 towarzyszy cesarzowi w drodze na wyspę Elbę.⁵ W swych pamiętnikach generał Józef Żałuski zapisał, iż *starali się Polacy jedni, dawać mu dowody niezmiennej miłości, jak szef szwadronu Paweł Jerzmanowski, kapitan Baliński, porucznikowie: Koch, Fiutowski, Skowroński (nie pamiętamy wszystkich), którzy towarzyszyli mu na wyspę Elbę*⁶. O tych samych wydarzeniach pisze też Rembowski, powołując się na naocznego świadka: *Polscy oficerowie, którzy nie opuścili Cesarza, zachowują się na wyspie Elbie jak wzorowi oficerowie, a pułkownik Germanowski (Jerzmanowski) wydał się tam szczególnie dystygowanym; kapitanowie Schulz i Baliński również byli ludźmi pełnymi godności... Cesarz szanował wszystkie te przybrane dzieci Francji, lubił z nimi rozmawiać i zawsze był zadowolony z tych kontaktów*⁷.

Na liście gratyfikacji przyznanych oficerom, którzy udali się na Elbę, jest także kapitan Baliński z kwotą 4000 franków. Na wy-

1. A. Rembowski, *Źródła do Historii Pułku Polskiego Lekkokonnego Gwardii Napoleona I*, Warszawa 1899, s. 578; R. Bielecki, *Szwolężerowie Gwardii*, t. 1: *Słynne pułki polskie*, Warszawa 1996, s. 87; R. Bielecki, *Słownik biograficzny oficerów Powstania Listopadowego*, t. 1, Warszawa 1995, s. 161. 1. Pułk Lekkokonny Gwardii Cesarskiej został utworzony w Warszawie odezwą Rady Administracyjnej 19 II 1807 i dekretem cesarskim 6 IV 1807, [za:] S. Gembarzewski, *Rodowody pułków polskich i oddziałów równorzędnych od r. 1717 do r. 1831*, Warszawa 1925, s. 51.

2. A. Rembowski, dz. cyt., s. 578.

3. R. Bielecki, *Szwolężerowie Gwardii...*, s. 87.

4. Polski Słownik Biograficzny, t. 1, Kraków 1935, s. 238.

5. S. Olgerbrand, *Encyklopedia Powszechna*, t. II, Warszawa 1898, s. 72.

6. J. Żałuski, *Wspomnienia o pułku lekkokonnym polskim gwardii Napoleona I*, Kraków 1861, s. 347.

7. A. Rembowski, dz. cyt., s. CXLIX (tłum. z jęz. franc.: dr Tomasz Kordala, Muzeum Mazowieckie w Płocku).

spie Elbie majora Jerzmanowskiego mianowano komendantem Porto Longone, a część oddziałów, na czele z kapitanem Balińskim, przenieśli się do Parmy, gdzie daremnie czekała na cesarzową Marię Ludwikę (druga żona Napoleona I, córka cesarza Franciszka II Habsburga – KZ). Drugą

część szwadronu Napoleona przyprawił na wyspę kapitan Szulc 28 kwietnia 1814 roku. Dekretem Napoleona z 5 czerwca 1814 roku Szulc zostaje mianowany kapitanem gwardii i dowódcą szwadronu Napoleona. W październiku, po powrocie z Parmy Balińskiego, Szulc ustępuje mu pierwszeństwa w dowództwie nad oddziałami.⁸

W 1815 roku Baliński osłania marsz Napoleona na Paryż. Po dotarciu na miejsce otrzymuje awans na majora.⁹ Następnie 25 kwietnia szwadron Napoleona zostaje wcielony do pułku szwoleżerów lansjerów gwardii. Polacy tworzyli tam pierwszy szwadron, którym dowodził szef szwadronu Baliński. Szwadron ten dzielił się na dwie kompanie pod komendą kapitanów Fiutowskiego i Szulca.¹⁰

Kajetan Baliński podczas kampanii napoleońskich brał udział w wielu bitwach, m.in. pod Samosierrą (30 XI 1808), Wagram (6 VII 1809), Wilnem (28 VI 1812), Możejkiem (7 IX 1812), Berezyną (28 XI 1812), Budziszynem (5 V 1813), Dreznem (27 VIII 1813), Lipskiem (18-19 X 1813), Paryżem (30 III 1815) czy Waterloo (18 VI 1815). Dwukrotnie był ranny, pod Wagram i Waterloo.¹¹

Opuszcza służbę francuską 1 października 1815 roku i powraca do Polski. Następnie służy w armii Królestwa Polskiego do 24 lutego 1816 roku, gdy otrzymuje dymisję.¹²

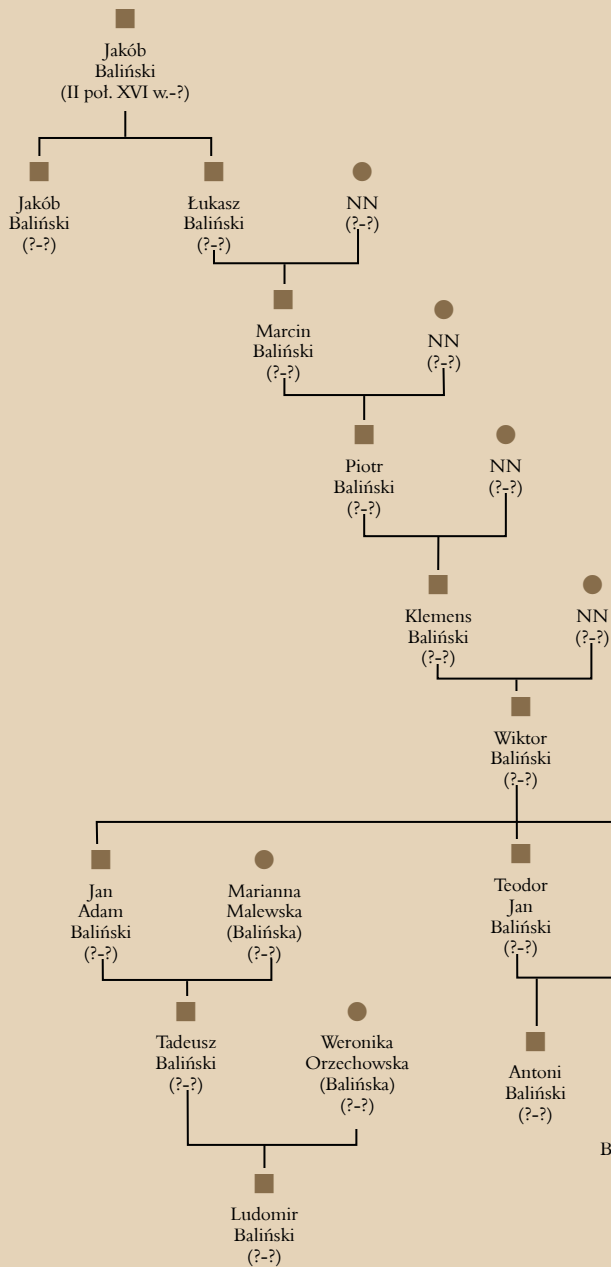
8. S. Kirkor, *Pod sztandarami Napoleona*, Londyn 1982, s. 235-236.

9. Polski Słownik Biograficzny, dz. cyt., s. 238.

10. S. Kirkor, dz. cyt., s. 236.

11. S. Gembarzewski, dz. cyt., s. 51.

12. R. Bielecki, *Szwolężerowie Gwardii...*, dz. cyt., s. 87.

Data urodzenia	Źródło/rok
1779	Akt zgonu/1844
6 sierpnia 1782	PSB, t. 1/1935
1783	Akt ślubu/1816
6 sierpnia 1784	Rembowski, Źródła do.../1899
7 sierpnia 1784	Bielecki, Szwoleżerowie.../1996

Miejsce urodzenia	Źródło/rok
Żuków/Żukowo	Bielecki, Szwoleżerowie.../1996
Żuków/Żukowo	PSB, t. 1/1935
Liberadz	Majątek dziedziczny rodziców
Stanzein	Rembowski, Źródła do.../1899

Zestawienia miejsca i daty urodzenia Kajetana Balińskiego;
oprac. K. Zadrożny.

DRZEWO GENEALOGICZNE OPRAWOWANE
PRZEZ K. ZADROŻNEGO
NA PODSTAWIE KSIĄŻEK METRYKALNYCH
PARAFII JEŻEWO I DZIEŁA
RODZINA. HERBARZ SZLACHTY POLSKIEJ,
OPRAC. S. URUSKI
T. 1, WARSZAWA 1904

Podczas Powstania Listopadowego ponownie wstępuje do wojska (1 II 1831) i zostaje przydzielony do 6. Pułku Ułanów Dzieci Warszawskich.¹³ W początkowym okresie zajmuje się organizacją i zaopatrzeniem pułku.¹⁴ Odznaczony zostaje Złotym Krzyżem Virtuti Militari nr 1425 (4 VI 1831).¹⁵ Następnie 13 czerwca 1831 roku, zgodnie z rozkazem dziennym Rządu Narodowego, zostaje mianowany dowódcą tego pułku.¹⁶ Zastępuje na tym stanowisku pułkownika Eustachego Wołłowicza, który objął tę funkcję 6 lutego 1831 roku. Otrzymuje również awans do stopnia pułkownika.¹⁷

13. Polski Słownik Biograficzny, dz. cyt., s. 238; Pułk 6. Ułanów Dzieci Warszawskich utworzono przez Radę Municipalną miasta Warszawy w styczniu 1831 r., dowódcy: ppłk (plk) Józef Skarżyński, od 6 II plk hr. Eustachy Wołłowicz, od 13 VI plk Kajetan Baliński, od 19 VIII ppłk (plk) Józef Borodicz, [za:] S. Gembarzewski, dz. cyt., s. 83.

14. „Gazeta Warszawska”, nr 37, Warszawa 8 lutego 1831 roku; Polski Słownik Biograficzny..., dz. cyt., s. 238.

15. *Xięga Pamiątkowa w 50-letnią rocznicę powstania roku 1830*, Lwów 1881, s. 120.

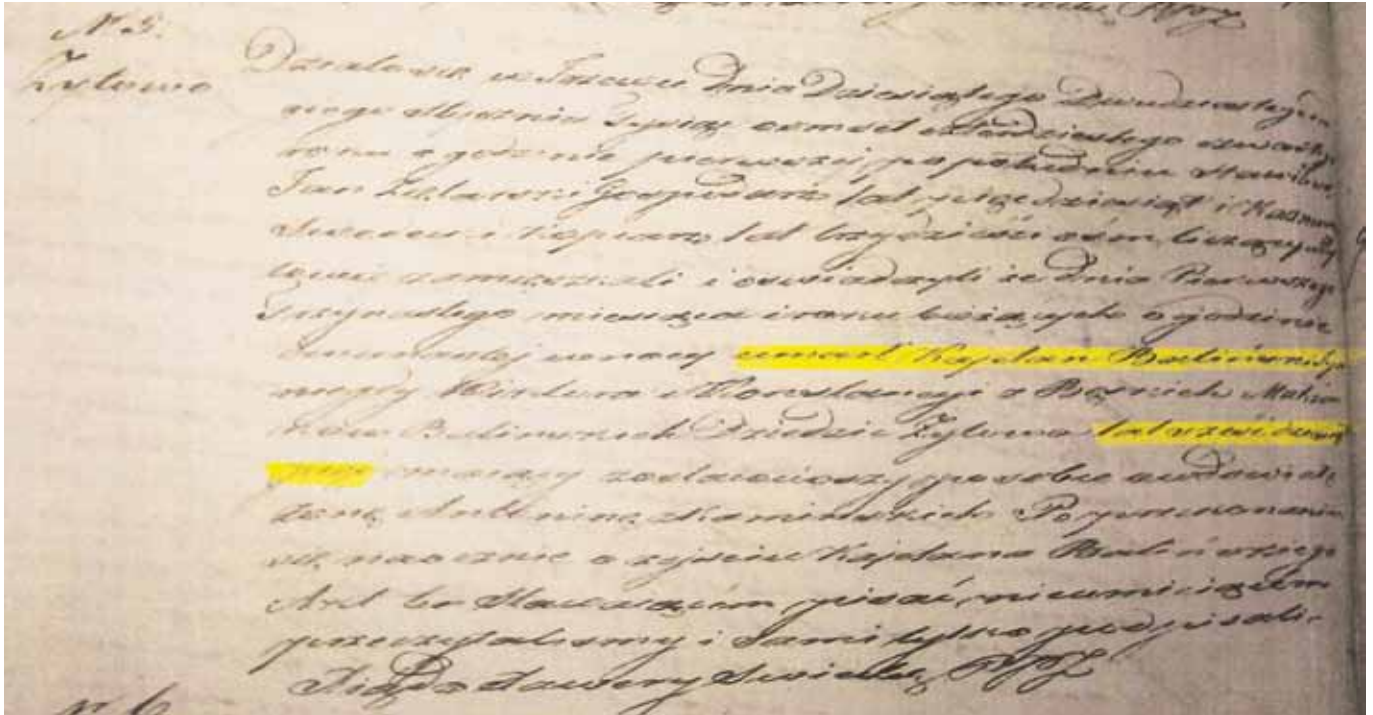
16. „Gazeta Polska”, nr 167, Warszawa 23 czerwca 1831 roku; „Gazeta Warszawska”, nr 166, Warszawa 23 czerwca 1831 roku.

17. *Xięga Pamiątkowa w 50-letnią rocznicę...*, dz. cyt., Lwów 1881, s. 35.

W czerwcu 1831 roku 6. Pułk Ułanów Dzieci Warszawskich wchodził w skład brygady pułkownika, a następnie generała Adama Jaraczewskiego, która stanowiła 2. Dywizję Jazdy dowodzoną przez generała Turno. Brygada Jaraczewskiego składała się z 4. Pułku Strzelców Konnych (4 szwadrony), 7. Pułku Ułanów (3 szwadrony) i wspomnianego pułku pułkownika Balińskiego (3 szwadrony).¹⁸

W dniu 19 czerwca 1831 roku żołnierze Balińskiego znajdowali się pod rozkazami generała Jankowskiego, który był głównodowodzącym w wyprawie na korpus rosyjski generała Rydygiera. O uczestnictwie Balińskiego w bitwie pod Łysobykami wiemy, że *Jankowski wyglądając ciągle Bukowskiego, złotym posuwał się krokiem z Syrokomi ku Charlejowu. Takim czołganiem kolumna jego przytoczyła się ciężale i mimowolnie na szlak lasu Charlejowskiego, opasując kotlinę Łysobyków od strony północno-wschodniej. Trzy chude szwadrony szóstego pułku ułanów, o wiele wyprzedzając piechotę, wpadły prostopadle na ostateczne prawe skrzydło Rydygiera, zatrudnione przeciw Turnie. Szpica wyglądająca z gestwiny, sięgała już wzrokiem na tyły nieprzyjaciela, który*

18. E. Callier, *Bitwy i potyczki stoczone przez Wojsko Polskie w roku 1831*, Poznań 1887, s. 373.

Akt zgonu Kajetana Balińskiego, metryki parafii Jeżewo.

prąc Turnę, nieroztropnie posuwał się ciągle na zachód. Jankowski po długich wahaniach zezwolił w końcu na wystąpienie batalionu piechoty z dwoma działami. Jazda rosyjska, widząc konnicę Balińskiego i piechotę, ruszyła naprzód. Jednak po chwili się zatrzymała, a ostrzeżony Rydygier oderwał się od Turny i ruszył w kierunku przeprawy. Niestety, generał Jankowski nie zdecydował się na ostateczny atak na wycofującego się przeciwnika i nakazał Turnie cofnąć się do Woli Gułowskiej, a sam powrócił do Serokomli.¹⁹

Baliński w dniu 10 sierpnia 1831 roku, ze względu na zły stan zdrowia, składa dymisję, ale otrzymuje pozwolenie na noszenie munduru.²⁰ Po kapitulacji Warszawy *ponowił przysięgę wierności carowi*²¹.

METRYKA I GENEALOGIA

Balińscy pochodzili z dawnej małopolskiej rodziny, która wywodziła się z Balina, przed rozbiorami w województwie krakowskim. Familia pieczętowała się herbem Jastrzębiec. Jedna jej gałąź przeniosła się w XVI wieku do województwa sieradzkiego, a druga, w XVII wieku, do województwa wileńskiego. Kajetan Baliński wywodzi się z gałęzi sieradzkiej. Pierwszym odnotowanym jego przodkiem jest Jakub (pisany jako „Jakób”), który w 1603 roku był podczaszym dobrzyńskim.²²

Kajetan Baliński urodził się w Żukowie 6 sierpnia 1782 roku²³ lub 7 sierpnia 1784²⁴, bądź też, jak podaje Rembowski, 6 sierpnia 1784 roku w miejscowości Stanzein w Departamencie Płockim.²⁵ Wedle aktu ślubu urodzony jest w 1783 roku, natomiast akt zgonu stwierdza, iż miało to być w 1779 roku.²⁶ Był synem Wiktora Balińskiego i Konstancji z Bęskich.²⁷ Bęscy byli właścicielami dóbr Liberadz (obecnie gm. Szreńsk, pow. mławski), zatem poprzez małżeństwo Wiktor Baliński stał się dziedzicem tych włości.²⁸ Istnieje przypuszczenie, że właśnie tam mógł urodzić się Kajetan. Jego braćmi byli Jan Adam i Teodor Adam.²⁹

Żeni się 30 lipca 1816 roku z dziedziczką dóbr Żytowo Antoniną *de domo* Kamińską, *primo voto* Kurowską, 28-letnią wdową.³⁰ Z ich związku rodzą się dzieci: Kornelia – 2 marca 1817, Eugeniusz Stanisław – 7 listopada 1818, Kamila Hortensja – 8 stycznia 1820,

23. Polski Słownik Biograficzny..., dz. cyt., s. 238.

24. R. Bielecki, *Szwolężerowie Gwardii...*, dz. cyt., s. 87.

25. A. Rembowski, dz. cyt., s. 578.

26. Archiwum Państwowe w Płocku (dalej APP), Księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej w Jeżewie z roku 1816 i 1844.

27. APP, Księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej w Jeżewie z roku 1816.

28. J. Dębski, *Warto zobaczyć: dworek w Liberadzu*, strona internetowa Nowego Kuriera Mławskiego www.kuriermlawski.pl/8078,Warto-zobaczyc-dworek-w-Liberadzu.html [dostęp: 18.07.2012]; APP, Księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej w Jeżewie z roku 1816.

29. *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej...*, dz. cyt., s. 77.

30. APP, Księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej w Jeżewie z roku 1816; W protokołach wizytacyjnych diecezji płockiej z 1817 roku znajdują się informacje o Żytowie, wsi dziedzicznej Balińskiego – jest tam 12 domów, w których zamieszkują 77 osób oraz każdy chłop z tej miejscowości płaci po 2 zł dziesięciny, [w:] M. M. Grzybowski, *Z archiwów diecezjalnych płockich XIX wieku*, z. 2: *Dekanat sierpecki*, Płock 1989, s. 68, 70.

19. Tamże, s. 186-190.

20. „Gazeta Warszawska”, nr 229, Warszawa 27 sierpnia 1831 roku; R. Bielecki, *Słownik biograficzny oficerów...*, dz. cyt., s. 181.

21. R. Bielecki, *Szwolężerowie Gwardii...*, dz. cyt., s. 87.

22. *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, oprac. S. Uruski, t. I, Warszawa 1904, s. 77.

PULK 6 ULANÓW

Z DYWIZJI JAZDY

(RAPORTY, STAN WOJSKA, ETC.)

BIBLIOTEKA KÓRNICKA PAN

Chapel. Paris *San Augustin, August 25, 1824* *Jan 6 1824*

Nominations	Korpus									
	1 ^{re}	2 ^e	3 ^e	4 ^e	5 ^e	6 ^e	7 ^e	8 ^e	9 ^e	10 ^e
Organisations	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Effectif	22	6	14	19	23	64	222	14	202	

Organisations *Effectif* *San Augustin 25. 1824* *Jan 6 1824*

Stanisław Joachim – 5 maja 1821 i Hortensja Helena – 27 lutego 1824.³¹ Wylegitymowany ze szlachectwa w 1840 roku.³² Zmarł 13 stycznia 1844 roku, wedle aktu zgonu miał 65 lat.³³

NAGROBEK

Pochowano go na cmentarzu parafialnym w Jeżewie, gm. Zawidz, pow. sierpecki. Jego nagrobek w kształcie sarkofagu zachował się do dzisiejszego dnia. Na marmurowej tablicy napisano:

Tu spoczywają zwłoki
KAJETANA BALIŃSKIEGO
Podpółkownika wojsk Francuskich
Guardii Cesarza Napoleona
Kawalera Orderów
z nastaniem roku 1830
półkownika b. wojsk Polskich
żył lat 64 umarł
w 1862
Pokój Jego duszy

Tablica epitafijna zawiera dwa odrębne teksty, które były napisane w różnych okresach. W tym późniejszym, co uwidacznia inny charakter pisma, dopisano fragment o Powstaniu Listopadowym i kompletnie nieadekwatny rok śmierci. Sugerując się tym zapisem, można stwierdzić, że musiałby wstąpić do wojska mając 9 lat.

Oglądając nagrobek, można zauważyć, że marmurowa płyta zsunęła się z sarkofagu. Przyczyną są wyłamane mocowania. Trudno jednoznacznie stwierdzić, czy przyczyną tego był czas czy ludzka ingerencja.

Członkowie redakcji i współpracownicy czasopisma „Nasze Korzenie” przeprowadzili 9 lipca 2012 roku wstępną renowację nagrobka. W pracach uczestniczyli: Tomasz Kordala, Sławomir Gajewski, Adam Dariusz Kotkiewicz, Andrzej Rogoziński i Krzysztof Zadrożny. Naszym pracom przyświecał cel ocalenia od zapomnienia bohaterskiego pułkownika Kajetana Wawrzyńca Balińskiego. ■

31. APP, Księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej w Jeżewie z l. 1817-1824. Syn Stanisław w 1891 r. został prezesem dyrekcji szczegółowej Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego w Plocku, [za:] S. Olgerbrand, dz. cyt., s. 72.

32. R. Bielecki, *Szwależerowie Gwardii...*, dz. cyt., s. 87.

33. APP, Księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej w Jeżewie z 1844 r.

— 578 —

80. **Mr Baliński Gaetan.**
 Né le 6 août 1784 à Stanzein: Département de Plock (Duché de Varsovie).

Services au corps.	Haute	Mois	Ann.	Campagnes	
				Années	Armées
Entré cheval-léger le	28	Avril	1807	1808	en Espagne.
Nommé brigadier le	7	Juin	1807	1809	en Allemagne
Nommé maj-des-logis le	1	Avril	1808	1812	en Russie.
Nommé lieutenant en 2 ^d le	1	Juin	1809	1813	id
Nommé lieutenant en 1 ^{er} le	4	Mai	1811		
Nommé légionnaire le	14	Avril	1813		
Nommé capitaine le	2	Juile	1813		

Przebieg służby Kajetana Balińskiego, wg A. Rembowski, *Źródła do Historii Pułku Polskiego Lekkokonnego Gwardyi Napoleona I*, Warszawa 1899.

Wstępna renowacja nagrobka Kajetana Balińskiego; fot. A. D. Kotkiewicz.

Nagrobek Kajetana Balińskiego na cmentarzu w Jeżewie, gm. Zawidz; fot. K. Zadrożny.